

Tíðindaskriv

Kósin má rættast, tí pengar fara at mangla í

Haldfórisávísín er -4% av BTÚ. Verða inntøkurnar ikki øktar ella útreiðslurnar skerdar, má ein vaksandi partur av almennu útreiðslunum fíggjast við lántøku, og tað elvir til ein áhaldandi skuldarvøkstur. Longu um 10 ár verður hallið í almenna geiranum 1 mia. kr. Haldfórisavbjóðingin kann loysast, men tað krevur, at politisku myndugleikarnir fara undir miðvísar tillagingar í stundini.

Longu í 2036 manglar ein milliard

Fíggjarpolitiski haldfórisávísín er -4% av BTÚ í 2026, og tað merkir, at inntøkur mugu fáast til vega ella sparingar fremjast, fyri áleið 1,2 mia. kr. í miðal árliga, um verandi tænaustøði á vælføðarøkinum skal veitast í framtíðini. Úrslitið er treytað av, at pensjónsaldurin verður hækkaður, og at almennu veitingarnar veksa við lægri ferð enn lónirnar. Úrslitið er ikki ein forsøgn um, hvat *fer* at henda, men ein ávaring um, hvat *kann* henda, um eingi átøk verða framd.

Haldfórisavbjóðingin stavar frá, at talið av eldri fólki veksur munandi meira enn talið fólki í arbeiðsførum aldri. Demografisku broytingarnar fara at leggja stórt trýst á almennu útreiðslurnar í framtíðini. Longu um 10 ár verður hallið í almenna geiranum 1 mia. kr., harav verður stórur partur hjá kommununum.

Hækkar pensjónsaldurin ikki í samsvari við veksandi livialdurin, fara pensjónistar í framtíðini at liva av almennari veiting í nógv fleiri ár enn nú. Búskaparráðið mælir tí politisku myndugleikunum til at samtykkja hækking av pensjónsaldrinum í tráð við verandi lóggávu.

Soleiðis kann kósin rættast

Føroyar hava sum nú er eina lutfalsliga lítla skuld, men verða inntøkurnar ikki øktar ella útreiðslurnar skerdar, má ein vaksandi partur av almennu útreiðslunum fíggjast við lántøku, og tað elvir til ein áhaldandi skuldarvøkstur. Ein røtt fíggjarstýring forðar fyri, at tamarhaldið verður mist á almenna skuldarvøkstrinum. Búskaparráðið mælir politisku myndugleikunum at seta í verk eitt fíggjarpolitiskt regluverk, sum fevnir um bæði land og kommunur.

Endamálið við tvungnu eftirlønaruppsparingini var millum annað at útgeva skattainntøkur til almennu kassarnar í framtíðini. Her eru Føroyar illa stillaðar, tí eftirlønaruppsparingin er longu skattað við inngjald og tað verða tí minni inntøkur at skatta í framtíðini. Betri hevði verið, um pensjónin varð eftirskattað, so tey mongu, sum skulu forsyrgjast í framtíðini, tóku lut í fíggjngini av almennu útreiðslunum gjøgnum skattin, so hvørt sum pensjónin verður útgoldin.

Eitt annað endamál við tvungnu eftirlønaruppsparingini var at gera tað møguligt at móttrokna í fólkapensjónini, so almennu útreiðslurnar til fólkapensjón verða minni í framtíðini. Móttrokningin bætir um haldførið, tí pensjónistarnir harvið í størri mun liva av síni egnu pensjón. Politisku myndugleikarnir eiga tí at halda fast við móttrokningina.

Búskaparráðið mælir til, at útgjaldini frá fólkapensjón og eginæftirløn fylgjast. Tað stríðir ímóti endamálinum við tvungnu uppsparingini til egnu pensjón, at sleppast kann undan, at fólkapensjónin verður móttroknað í teimum 10 árunum, sum fólkapensjónin kann útsetast.

Rakstrarsparandi íløgur eiga at hava hægstu raðfesting í verandi íløgukarmi. Til dømis hava Føroyar eitt lutfalsliga høgt kostnaðarstøði á eldraðkinum. Megna vit at økja produktiviteten í almenna geiranum við eitt nú íløgum í størri rakstrareindir, so somu ella betri tænarar kunnu veitast við minni tilfeingi, bætir tað um haldførið.

Føroyar missa ein stóran part av hvørjum ættarliði, tí øll ikki venda heim aftur eftir loknan lesnað. Bæði hesi ungu og teirra eftirkomarar fara at mangla í føroysku arbeiðsmegini í framtíðini, og tað er við til at gera haldførisavbjóðingina verri. Íløgur í betri lestrarumhvørvi og bœttir bústaðarmøguleikar eru dømir um skynsom átøk, sum kunnu eggja teimum ungu at velja Føroyar til.

Øll átøk, ið hækka inntøkurnar ella lækka útreiðslurnar hjá tí almenna, eru amboð, ið kunnu nýtast í gongdini at tryggja fíggaripolitiska haldførið. Øktir skattir á borgarar og vinnu kunnu eisini geva sítt íkast til at fáa fíggaripolitikkin haldføran. Eitt nú kann ein størri partur av yvirnormala vinninginum frá fiski- og alivinnuni, sum gjald fyri nýtslu av náttúru-tilfeinginum, krevjast inn.

Haldførisavbjóðingin kann loysast, men tað krevur, at politisku myndugleikarnir fara undir miðvísar tillagingar í stundini. Tess longri bíðað verður við at rætta kósina, tess størri og bráðligari kunnu neyðugu broytingarnar gerast.